

Invasionen av tallbit i Småland 2019/2020

Ronny Johansson

I mitten av oktober kom den första rapporten om att tallbit hade setts i Småland. Det gällde en mindre flock sträckande fåglar vid Abisko i Jönköping och det är Peter Berglin som slår till. Vi hade fått förvarning uppe i från Mellansverige men vid det här skedet förstod vi inte hur omfattande denna invasion skulle bli. En invasion större än den vi upplevde vintern 1998/1999 och förmodligen lika omfattande som den stora invasionen 1976/77.

Utbredning och uppträdande

Tallbiten häckar i den nordliga barrskogszonen från Skandinavien österut genom Sibirien till Berings sund och vidare genom större delen av norra Nordamerika. De största bestånden finns i Ryssland och Finland, men även i Sverige uppträder arten som häckfågel sparsamt till sällsynt från Dalarna och norrut. Tallbiten är huvudsakligen en stann- och strykfågel men med många års mellanrum förekommer massuppträdanden ner mot södra Skandinavien (SOF 2002).

Stora invasioner anses förekomma när några år med riklig tillgång på föda följs av ett år med dålig tillgång i det normala utbredningsområdet. Under de goda åren har populationen vuxit sig stor, vilket medför att näringen inte räcker till när tillgången minskar. Följden blir att de drabbade tallbitarna måste ge sig ut på vandring för att hitta föda i vanligtvis ej frekventerade områden. Invasionens omfattning och upplevda storlek ökar sedan om tillgången på föda är god i de områden till vilka tallbiten utvandrar (Källander, m.fl. 1978).

De stora invasionerna 1976/77 och 1998/99

Den största kända invasionen i Sverige av tallbit i modern tid, är definitivt den som ägde rum under vintern 1976/77. Intensiva flyttningsrörelser noterades i södra och mellersta Sverige och Tjernberg (1998) uppskattar att minst 30 000 tallbitar passerade in via Uppland och Sörmland denna vinter. Fåglarna antas ha haft ett östligt ursprung. I Småland gjordes ett stort antal fynd

av tallbit denna säsong. Nästa stora invasion var vintern 1998/99 som också antas haft ett östligt ursprung (Ullman 1999). Även nu sågs många tallbitar i Småland (Johansson 1999) och för hela landet föreslår Tjernberg (1998) att 5 000-12 500 tallbitar ingick i denna invasion.

Uppträdandet av tallbit i Sverige 2019/2020

Efter en ny 20-årsperiod var det dags igen och redan tidigt i oktober 2019 kom rapporter om rörelser hos tallbitar i norr, där det sedan i mitten av oktober rapporterades större mängder av tallbit framförallt i Norrland. Under sista veckan i oktober slår invasionen till med full kraft. Både i östra och västra Svealand observerades stora flockar tallbit som sträckte söderut, bland annat från norra Väneren för att sedan förflytta sig längs västkusten och slutligen nå Skåne 28 oktober. Efter att tallbitarna nått Skåne, varav en del hittat över till Danmark, ser det ut som att ett stort antal åter vänt mot norr, denna gång längs ostkusten. Många tallbitar sågs sträcka norrut, särskilt i östra Småland under november (Nilsson 2019). Invasionen stannade sedan upp och många tallbitar hängde kvar på lokalerna under december och januari. På det nya året försvann många adulta fåglar mot norr och kvar blev en större andel ungfåglar. Nu i mitten av februari har de flesta tallbitarna lämnat Sydsverige och en stor upplevelse för oss skådare går mot sitt slut. Ingen sammantagen beräkning av antalet tallbitar i den svenska invasionen 2019/2020 har ännu gjorts, men vi kan antaga att årets invasion varit minst lika omfattande som den stora invasionen 1976/1977.

Tallbit, honfärgad, Teleborg, Växjö 6 februari 2020.
Foto: Thomas Hultquist

Finska tallbitar 2019/2020

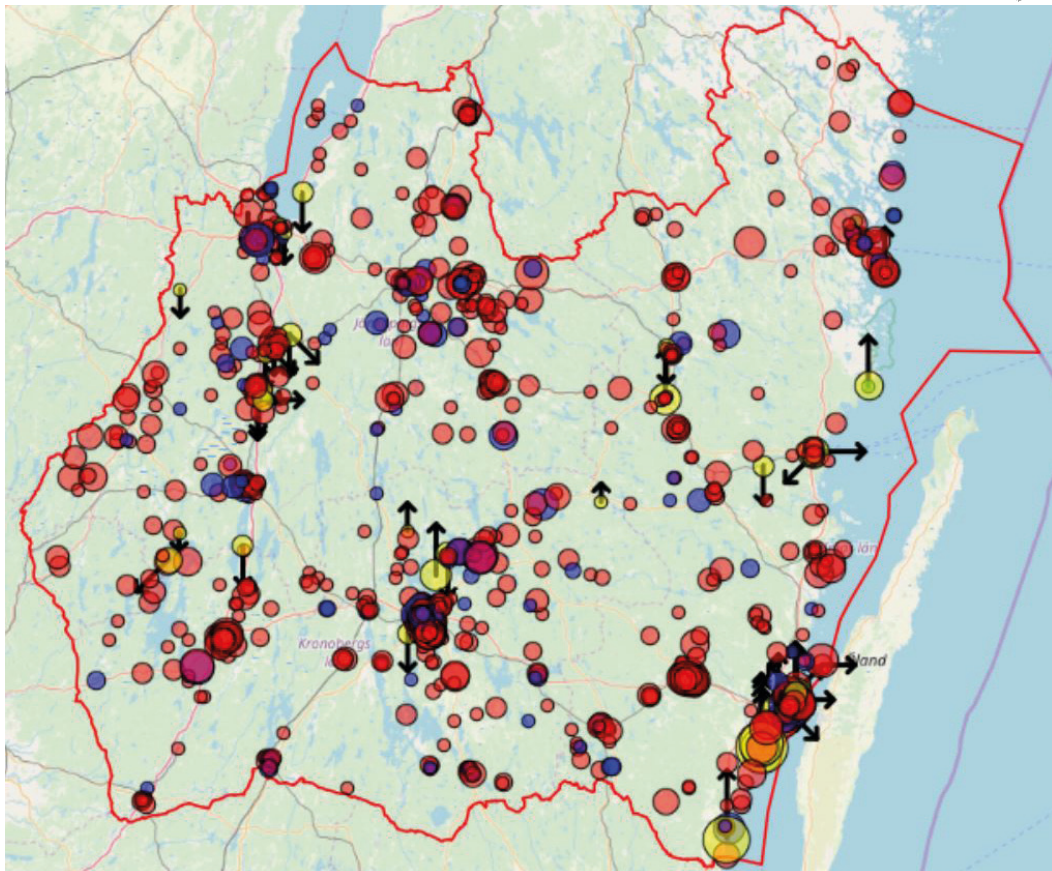
I samband med de stora invasionerna är det troligt att merparten av tallbitarna har sitt ursprung i den ryska populationen med tillskott från den finska. Men varifrån kom vinterns stora, orädda finkar egentligen? Fyndbilden pekar mot att tallbitarna i vinterns invasion har kommit från norra Sverige, norra Finland och norska Finnmarken (Nilsson 2019). Ett antal ringmärkta tallbitar har lästs av i Sydsverige och samtliga dessa har märkts i norra Finland. RC har fram till nu fått tre återfynd i södra Sverige som stärker detta antagande då de märkts i trakten av Inari i norra Finland under våren och sommaren 2018 och 2019 (Ringmärkningscentralen 2019).

Invasionen i Småland 2019/2020

Invasionshösten 2019 i Småland inleddes med en explosion av fåglar i slutet av oktober. Stora flockar grönsiska drog söderut och otroliga mängder rönnbär lockade stora flockar av björktrast. I slutet av oktober kom så också tallbitarna, medan sidensvansen inte uppträdde i några

större flockar förrän i slutet av november. Årets invasion av tallbit i Småland startade med fem sträckande fåglar vid Abisko, Jönköping den 15 okt signerade Peter Berglin. Därefter kom det inga fler rapporter förrän 24-25 okt, då det plötsligt sågs småflockar på flera håll i norra delen av landskapet. Dagarna efter fortsatte tillströmningen och nu blev flockarna större och flera tallbitar stannade nu upp i de rika rönnbärsträden. Mathias Näslund hade 75 sträckande i Västervik 27 okt och själv ser jag mina första 20 tallbitar i Rottne 28 okt. I början av november ses stora flockar även i de sydvästra delarna av Småland och Henrik Strandberg har 60 ex i Fårtoorp 2 nov.

Många tallbitar fortsätter mot Skåne och Blekinge, där det sedan ser ut som om de vänder åter mot norr (Nilsson 2019). Den 6 nov utspelar sig ett stort skådespel längs Ostkusten när stora mängder tallbit sträcker norrut längs strandlinjen. Oscar Jönsson har 302 str vid Skäppevik, Torsås på 20 min och Harald Persson räknar in 570 str vid Hagbyhamn på 2 tim under efter-

Tallbitens uppträdande med flockstorlekar i Småland okt 2019 - feb 2020. Källa: Artportalen

middagen och skriver "Flockar kom titt som tätt, slog ofta ner i någon trädtopp en stund innan de drog vidare mot norr. Vissa flockar gick ner i rönнар och åt i kanske 5 minuter och drog sedan vidare. Största flocken var ett 100-tal individer. Ibland sträckande tillsammans med bo- och bergfinkar. Häftigt!". Tidigare på förmiddagen hade Simon Carrington m.fl. också haft sträckande tallbitars och noterar bl.a. "tallbitars sågs och hördes i princip överallt längs sträckan mellan Hagbyhamn och Vita sand. Är därmed inte förvånad om det handlar om flera hundratals exemplar." Den 6 nov lär mer än 1 000 tallbitars ha sträckt norrut längs Kalmarmarkusten och även dagen efter fortsatte sträcket där minst 400 kan läggas till. Inkluderat i dessa var en lång utdragen flock som Björn Klevemark hade på 200 ex vid Bottorp 7 nov.

Härefter verkar tallbitarna ha stannat upp i Småland och i de centrala delarna noterades tallbitars "överallt" där bl.a. Thomas Hultquist och Johannes Rydström i flera flockar hade 110 ex kring Eke, Växjö 9-10 nov och Simon Carrington summerar 189 ex i centrala Kalmar 23 nov och 123 ex kvar i Kalmar 3 dec. Magnus Andersson hade 50 ex i centrala Jönköping 1 dec. På julafton hade Bill Andersson 120 tallbitars i centrala Nybro där Ulf Edberg hade minst 52 ex som var kvar 6 jan. Efter nyåret minskade flockarna något i hela Småland och troligen drog främst de äldre tallbitarna vidare mot norr, då ålderssammansättningen förändrades. Fortfarande nu i mitten av februari finns dock fortfarande tallbitars kvar i södra delarna av Småland, så ännu ett tag kan vi njuta av denna härliga fågel.

Tallbit, hane i Eke, Växjö 10 november 2019.
Foto: Johannes Rydström

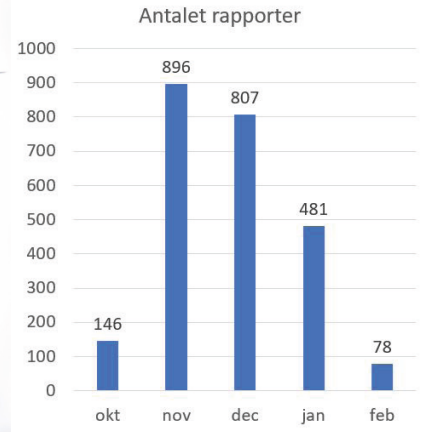

Diagram: Antalet rapporter av tallbit i Småland i Artportalen 2019-2020.

Den största tallbitsinvasionen på 40 år

Såväl i Sverige som i Småland lär det här bli den största invasionen av tallbit på 40 år och kanske är omfattningen t.o.m. större än invasionen 1976/1977. Efter invasionen 1998/1999 beskrev vi omfattning och storlek i Småland, där antalet fynd av tallbit och även antalet individer var avsevärt större 1976/77 än 1998/99. Särskilt påtagligt var detta i de norra delarna av landskapet, där "tallbiten stod att finna, varhelst den eftersöktes" 1976. Uppskattningsvis kan runt 1 000 tallbitar ha ingått i den del av invasionen 1998/99, som kom så långt söderut som Småland. För invasionen 1976/77 kan samma siffra ha uppgått till 3 000-5 000 tallbitar (Johansson 1999). Utifrån det omfattande materialet 2019/2020 och det som beskrivits ovan är min uppfattning att minst 5 000 tallbitar och troligen många fler nådde Småland under invasionen 2019/2020

Litteratur

- Johansson, R. 1999. Invasion av tallbit i Småland 1998/1999. *Milvus* 29:1:2-7.
- Källander, H., Nilsson, S. G. & Svensson, S. 1978. Björktrast, tallbit och nötväcka vintern 1976.77. Rapport från Svenska vinterfågelräkningen. *VF* 37 (1): 37-46.
- Nilsson, J. 2019. *Var kommer tallbitarna från?*

Artportalen SLU, 28 nov 2019.

- Ringmärkningscentralen. 2019. Återfynd av tallbit hösten 2019. *RC Nyhetsbrev* 9-2019.
- Rrk arkiv. KOF, NSOF, ÖSOF.
- SOF. 2002. *Sveriges Fåglar*. 3:e uppl. Stockholm.
- Tjernberg, M. 1998. *Tallbit*. Brevduvan 1998-12-18 (Club300:s mailinglista).
- Ullman, M. 1999. Tallbit. *VF* 58 (1): 49.

Ronny Johansson

Växjö